

Élet és Evangélium

FELREÉRTÉSEK EGY ERÉNY KÖRÜL

A *Valóság* májusi számában érdekes beszámolót olvashatunk egy szociometriai vizsgálatról, amelyet szakmunkástanulók között végeztek — erkölcsi fogalmaik tartalmi jegyeinek földerítése érdekében. Miré gondol egy felnőttkorba lépő munkásfiatal, ha ilyesféle szavakat hall, mint kötelességtudó, jó közösségi ember, őszinte, elvtársias, szerény — vagy másfelől: képmutató, álszent, álnok, alázatos, áruló, irigy vagy önző? Fölnéz-e arra, akire az első minősítés-sor egyike-másika ráillik, igyekszik-e hasonlítani hozzá? Elmarasztalja-e másrészt a negatív magatartási formákat, akarja-e kerülni őket?

Sokszor tapasztalhatjuk manapság, hogy a szavak jelentéstartalma, pozitív vagy negatív érzelmeiket kiváltó hatása eléggé ingatag: némelykor nem is árnyalati eltulodásokkal mozdul el, hanem ellentétébe billen át. (Mosolygatóan jellemző pl., hogy a *képmutató* szót több megkérdezett pozitív értékűnek gondolta: „aki valamilyen nagy ember volt, annak képet állítanak vagy szobrot... aki az iskolában, az utcán és egyéb helyeken példakép-mutató”). De az erkölcsi fogalmat felidéző szavak jelentésének, „érték-tartalmának” megbolydulása, amelyet minduntalan tapasztalunk, s amelyről a *Valóságban* között beszámoló is képet ad, nemcsak nyelvi átalakulásról tanúskodik, hanem az etikai szemlélet változásáról is. Nemcsak szavak veszítik el jelentésüket és értéküket hanem *eszmények* is. A nyelvi formák tengerrengése — egy viszonylag önálló közeg mozgástörvényei szerint — a gondolkodásmód s a társadalmi lelkiismeret tektonikus mozgásának tanúja.

A sok érdekesség közül, amire a közlemény olvasása közben felfigyelhetünk, talán legszembeszökőbb, hogy a szerző az *alázatos* szót a negatív tulajdonságok között említi. Megelégedetten állapítja meg, hogy a válaszoló tanulók többsége szintén nem tartja pozitívnak ezt a „státus-hierarchia következtében kitermelődött tulajdonságot”. Ilyesféle nyilatkozatokat idéz: Alázatos az, „aki engedelmeskedik feljebbvalójának, ha az igazságtalanságot követ el” — „olyan benyali-féle egyén, aki minden nagyobb beosztású ember előtt megalázkodik, még ha igaza van, akkor is”. A felmérés végzője lényegileg egyetért ezekkel a jellemzésekkel. Hiányt csak abban

lát, hogy „a tanulók igen kis része... tudja azt, hogy az alázatos ember saját maga lebecsülésével jut el odáig, hogy aláveti magát a sorsnak vagy más ember igazságtalan hatalmaskodásának”.

A Biblián nevelkedett s keresztény módon gondolkodó emberben rögtön felvetődik a kérdés: vajon egy szó értelmé vált-e itt kérdéssé, vagy eltűnőben van egy *erkölcsi eszmény* is? Egy pillanatig sem kétséges, hogy az a magatartás, amit a szakmunkástanulók vagy a vizsgálat vezetője megbélyegeznek, a keresztény ember szemében is elítélni való. Mi *mást* nevezünk alázatnak. De vajon azoknak, akik alázatosságon az önbecsülésből teljesen kiforgatott és önmagát földadó semmi-ember magatartását értik, van-e fogalmuk arról az erényről, amelyet mi ezen a néven szoktunk emlegetni?

A beszámolóban az *irigység* elemzése kapcsán a következőket olvassuk: „Megfigyelhető, hogy a jobb képességű tanulók hogyan deformálódnak pszichikailag, s a csoport irigysége következtében hogyan különülnek el már-már patológiás esetté válva... A jó képességű tanulók nagyrészt a rokonszenvelisták végén foglalnak helyet, s ez a közösségi nevelést s a munkaerkölcsi normákat is igen intenzíven befolyásolja” (nyilván hátrányosan). Ha *alázatosnak* a *megalkuvót* nevezzük, ha *szótárunkból* és *etikai fantáziánk*ból eltűnik az; amit a Biblia és a keresztény hagyomány alázatnak nevezett, ide jut-hatunk.

Amennyire etikátlan dolog „benyali-féle egyénként”, „saját magunk lebecsülésével” személyes méltóságunkat földadva, fenntartás nélkül meghódolni mások s a sors előtt, annyira embertelen és közösségromboló nem becsülni a nálunk különbet, vagy épp *fitymálni* s „már-már patológ” állapotba szorítani. A „státus-hierarchia” értékromboló embertelenségeit előbb-utóbb talán kinövi társadalmunk. De míg közösség (vagyis míg ember) van a világon, lesznek elsősk és nem-elsősk, s az elsősk szükség-szerűen mindig kevesebben lesznek.

Fontos, hogy mindenki legyen a bátorság és a becsvágy ahhoz, hogy a tehetségének megfelelő helyet lehetőleg kiküzdje magának. De az is fontos, hogy az se veszítse el az önbecsülését, aki a második lett vagy épp az utolsó közé került.

„Légy egy fűszálon a pici él — tanítja az *evangéliumi* alázatosság leckéjét ezúttal *József Attila* — s nagyobb leszel a világ tengelyénél.”

TÓTFALUSY ISTVÁN